

לעילוי נשמת

אאמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זללה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

פרשת בלק תשפ"ה
שנה ט"ו
גליון תר"ה - 605

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט וברדש

בפרשת השבוע ובענייני דיומא

בעריכת ישראל שלום דבורץ

סכנו דברי ישר

בינת ישר

משלו של מי ומי אמר

וישא משלו ויאמר כג ז

לכאורה היה צריך לומר וישא המשל ויאמר, משל שה' שם בפיו אותו אומר, אבל התורה כתבה **משלו**, משמע שזה משל שלו - בלעם.

עוד קשה מה הוא הכפל **וישא משלו ויאמר**, היה די לכתוב **וישא משלו בלבד**.

עונה **האור החיים הקד'** על פי מה שביאר בפסוק ה' **וישם ה'** דבר בפיו בלעם ... וכה תדבר, שהקב"ה לא אמר לבלעם מה לומר, אלא עשה מעשה בפיו של בלעם כשהפריד ממנו כח המדבר מכח הדיבור, וכל מה שאמר בלעם לא מפיו יצא אלא וכה - רוח הקודש היא - תדבר [ומביא סמך מהזוה"ק שהמילה כה תרמוזו לבחינת קדושה], וכאשר ראה בלעם א. שלא הצטווה שלא לדבר. ב. שלא נאמר לו מה לדבר, על כן חשב כי הוא יכול לדבר מה שהוא רוצה, מיד **וישא משלו** - רצה להתחיל לדבר את מה שהוא רוצה, אבל אז התעקם פיו ולשונו דברים אחרים, ולכן אמר הכתוב **ויאמר** פירוש יצאה ממנו אמירה אחרת, והיא האמורה בהמשך הפסוקים.

דרגת הקללה שבקש בלק לקלל

לכה אנה לי יעקב ולכה

ועמה ישךאל

מה אקב לא קבה אל ומה

אנעם לא זעם ה' כג ז-ח

בלעם מזכיר כאן שלש דברים בהם היה נראה לו לפגוע בישראל, ארה, זעמה וקבה.

והדבר צריך ביאור, כשהתורה אומרת מה היו שאיפותיו של בלק נאמר כך: **לכה נא אנה לי את העם ... וישך תאד ויאר לעיל כב, ה**, מלשון אנה משמע כי בלק רצה לארר את העם, והנה כאן מזכיר בלעם דבר נוסף **זעמה**, דבר זה לא הוזכר אצל בלק, והיה צריך לומר במקום ולכה זעמה, ולכה לארר, ואילו בלעם מוסיף כאן את פעולת **זעמה** ועוד שמכניס את זה בתוך בין אנה לקבה.

האלשיך הקד' מבאר כי מדובר בשלש דרגות של קללה ובלעם מקדים ואומר כי לא שייך שכעת יקרו שלשתם.

הדרגה הנמוכה היא - **זעם** והקשה יותר היא **קבה**.

זעם, הוא דבר שישנו בכל יום כנאמר בתהילים יג, יב **וא'ל זעם בכל יום**, ורח"ל זה שייך בישראל.

בלק ביקש **ארירה** שהיא הדרגה שבין לעם לקבה, וחשב שהוא יוכל להשיג לפגוע בעם בארירה על ידי שיזבח את הקרבנות, אבל לא עלה על דעתו שבכלל ניתן להגיע לדרגה החמורה של קבה, ולכן הוא לא ביקש את זה, וגם את הארירה הוא ביקש על חלק העם שאינם כשרים והם **נקראים יעקב**, ואת הזעם הוא ביקש על חלק העם הכשרים **הנקראים ישראל**.

והוא אשר אומר כאן בלעם, **מה אקב** - לא שייך בכלל לחשוב על לקללם בדרגה זו כי מעולם לא קבה א'ל.

ומה אנעם - וגם אם עלה על הדעת שאפשר לקללם בזעם - לא זעם ה', כי באותם הימים לא זעם א'ל כמארמז"ל סנהדרין קה: ולכן גם לא ניתן לארר אותם, כי כל הצד שניתן לארר את העם זה רק באופן שיש זעם וממנו על ידי הקרבת הקרבנות רצה להעלות הקללה לדרגת ארירה, ובאמרו ומה אנעם לא זעם ה', כלל גם כן את אי היכולת לארר אותם.

ומחדש האלשיך הקד' כי מה שאמרו השליחים השניים לעיל כב, יז **ולכה נא קבה לי את העם הזה**, לא היה מדברי בלק אלא השליחים השניים מעצמם אמרו כך, אבל בלק לא עלה על דעתו שזה אפשרי.

א"ה, אמנם לשפל דעתי לא התברר לי הא שבלעם בתשובה לשאלת הקב"ה **מי האנשים האלה עמה**, עונה שבלק בקש ממנו **לכה קבה לי אתו כב, יא** והרי לדברי האלשיך הקד' כעת אומר בלעם כי בלק לא העלה על דעתו לבקש דבר זה, ואולי אפשר לומר כי אכן בלק בקש רק ארירה, ובלעם אמר לה' שהוא ביקש קבה, כי חשב בדעתו שאם לא ישיג את הדרגה הגבוהה, אולי יקבל רשות לדרגה הנמוכה יותר וכביכול ניהל מו"מ של סוחר עם קוב"ה.

פחד מהעם והשנאה שנאת הדת

וַיָּגֵד מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב
הוא וַיִּקְץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
בלקוטי בתר לקוטי כתב, על פי מה שמתפרש כי היכן
שנאמר הָעָם אלו הערב רב, כי מואב פחדו מהערב רב שלא
ישמעו אל מצוות ה' שלא להתגרות במואב ויבואו להלחם
בם, וזה מה שאמר וַיָּגֵד מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם, היינו שפחד מהם.
אבל וַיִּקְץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, מפני בני ישראל לא
היה למואב פחד אלא קצו - וַיִּקְץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל,
לא בגלל הפחד אלא בגלל שנאת הדת.

פרפראות ממלי

הַנָּה כָּסָה אֶת עֵין הָאָרֶץ

וְהוּא יָשָׁב מִמְּלִי

כתב הרב חיד"א בפני דוד - פירש הרב הקדוש מהר"ר
שמשון מאסטרפולי זלה"ה רמז נאה ממל"י ראשי תיבות
- מואב מעבר לירדן ירחו.

על זה הוסיף הרב חיד"א על מה שנאמר כאן הַנָּה כָּסָה
אֶת עֵין הָאָרֶץ, פירשו חז"ל שהרגו את סיחון ועוג שהם היו
'עין הארץ', על זה אמר וְהוּא יָשָׁב מִמְּלִי, לי ראשי תיבות -
יושב שקט בערבות מואב מעבר לירדן ירחו.

הבן איש חי באדרת אליהו כתב כי מילוי אותיות שמו
של בלק הם ב"ת למ"ד קו"ף והם עולים בגימטריא למספר
תק"מ ועם הכולל מוסיפים עוד א' ועולה לתקמ"א כמנין
ישראל שגם עולה בגימטריא למנין תקמ"א.

אומר בלק לבלעם כי הוא חושב שיצליח לגבור על
ישראל כי הוא מִמְּלִי - מלשון מילוי, ומאחר והם רמוזים
במילוי שמו וזה סימן שהוא יוכל להם.

ובספר אברהם אנכי השיג עליו עיי"ש.

גם חמשת מלכי מדין

כִּי עָתָה גַם אֶתְכֶּה הָרְגָתִי

וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי כִּבְלָה

פשט הכתוב כמפורש שאמר לו המלאך שלא רק האתון
נהרגה גם הוא הוא היה נהרג עמה.

הפענח רזא אומר כי גַם בא לרבות חמשת מלכי מדין
שלבסוף נהרגו עם בלעם ככתוב בפרשת מסעי, ואילו היה
המלאך הורג כעת את בלעם, מאחר שהם היו דבקים
ומחוברים עמו בחיבור מלמעלה, ואכן כשהוא נהרג גם הם
נהרגו ככתוב להלן לא, ח וְאֵת מִלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חִלְלֵיהֶם אֶת
אֹי וְאֵת רָקֶם וְאֵת צוּר וְאֵת חוּר וְאֵת רַבֵּעַ חֲמִשָּׁת מִלְכֵי
מִדְיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן בְּעוֹר הָרְגוּ בַּחֶרֶב.

ונרמז הדבר שכתוב אֶתְכֶּה, ולא כתב אתך, לרמז
אֶתְכֶּה, אתה ועוד החמשה מלכי מדין.

זעם על ביטול עשה

וְמָה אָזְעָם לֹא זָעַם ה' כִּג ז-ח

התיבת גמא אומר כי תמיד הקב"ה מעניש כשעוברים על
לא תעשה, מה שאין כן על עשה נענשים רק בעידן ריתחא,
בעת הזעם.

ובודאי ישראל היו נזהרים מלעבור 'לא תעשה' בקום
ועשה, אבל ב'מצות עשה' יכול להיות שהיו דברים שלא
נזהרו כדי שיעשו אותם ובעידן ריתחא ח"ו היה מקום
לקללה לחול, לכך לא זעם.

בסוף דבריו מפנה אותנו התיבת גמא לדברי התוספות
במנחות מא. ד"ה ענשיתו שלפי דבריו צריך לומר כי הזעם הוא
על מצוות עשה שאינם עשה גמור, דהיינו שאם אין לאדם
בגד של ד' כנפות, אינו מחויב אם אין לו, לעשות או לקנות
בגד של ד' כנפות כדי שיקיים מצוות עשה, אבל על עשה
גמור שאפילו ב"ד של מטה היו מכין אותו עד שתצא נפשו,
בודאי שישראל היו נזהרים בזה כי על זה נענשין אפילו
שלא בעידן ריתחא.

עוד ציין שם לדברי הפני יהושע בסוף מס' ברכות שבאר
חטאו של לוט שבעבורו היה צריך להמלט מסדום וכמעט
נענש עמהם, שהיה חטאו שלא מיחה באנשי סדום על
מעשיהם, ובזמן הרגיל לא היה נענש על כך כי מצוות
מחאה היא מצוות עשה ואין נענשין עליה אלא בעידנא
דריתחא, ולכן היה צריך לוט להמלט כי היה אז עידן
ריתחא והיה נענש עם אנשי סדום.

א"ה, ממה שקישר התיבת גומא דברי הפנ"י לדברי התוס',
לכאורה יהיה משמע מדבריו שמצוות תוכחה היא מצוות
עשה אבל לא 'עשה גמור', וכשמקיימה מקיים המצווה
אבל אינה כמצוה שבי"ד כופין על זה.

יחד עם זה למדנו כאן שבעידן ריתחא מסוכן ואסור
לשתוק מלמחות ולהוכיח עוברי עבירה.

לא פועל עליהם

מָה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֵל

וְמָה אָזְעָם לֹא זָעַם ה'

בספר קהלת יצחק כתב ששמע לפרש דברי בלעם כך.
אמר בלעם מָה אָקֵב איזה קללה חדשה אקללם שעדיין לא
קִבֵּה אֵל, הלא את כל הקללות נתן להם בתוכחות ובכל
זאת לא הזיקו להם ולא עשו להם מאומה זאת כִּי מִרְאֵשׁ
צָרִים אָרְאָנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ, הרי הם כצורים הללו שלא
יזיק להם מאומה, א כן לא אפעל להם בקללי אותם,
מאומה.

המרחק בין ההרים (השמטה מפר' חקת)

בגליון שבע עבר - חקת, הבאנו מהאלשיך שהמרחק בין ההר שבו
הסתתרו האמוריים להר שנטה אליו וריסקם היה שבע מילין.
והעירני הרב ש.י. שליט"א שלפי רש"י היו ההרים קרובים יותר ואף
קרובים מאד, וזה לשון רש"י שם וְהָהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה, אָדָם עוֹמֵד עַל
הָהָר מִזֶּה וּמִדְּבַר עִם חֲבֵירוֹ בְּהָר מִזֶּה.

דברי ישרים

פרשת השבוע לצעירי העאן

גליון תנ"ו 456

ערוך ע"י ישראל שלום רבורץ
בהוצאת מכון דברי יושר

פרשת בלק תשפ"ה

במה בפרישה

תמצית דברי הפרשה
בשילוב פירושים ודרושים

ילדים וקרים וחביבים!

אחרי שבני ישראל הלכו במדבר
כמעט ארבעים שנה הם מגיעים אל
גבול ארץ מואב.

באותה העת מלך מואב בלק בן
צפור שנפל עליו פחד בני ישראל, מרב
פחדו וחששו מהם, הוא השלים עם
ארץ מדין ששנאו אותם, מתוך מטרה להיות מאחדים
כנגד עם ישראל.

שתי המדינות שגרו שליחים אל בלעם בן בעור שהיה
מכשף ורשע וגם זכה לנבואה, כדי שיבוא ויקלל את בני
ישראל ועל ידי כך לנצח אותם.

בלעם הרשע שמח מאד לקראת המשלחת שהגיעה
אליו, אך הוא ידע שללא הסכמת השם אין לו מה לנסות
לקלל וקללתו לא תועיל, ועל כן הוא אמר להם שימתינו
עד הבקר כדי לקבל את הסכמת השם לכך.

בלילה נגלה אליו אֱלֹהִים וְאָסַר עָלָיו לִלְכֹת לְקַלֵּל אֶת
עַם יִשְׂרָאֵל הַמְּבָרָכִים, ובבקר אמר בלעם למשלחת
שהשם אמר לו שלא ילך אתם, הוא לא גילה להם את
הסבה האמתית, אלא שהשם צוה שלא ילך אתם.

חזרו השליחים אל בלק, ואמרו לו, מאן בלעם הלך
עמנו, הבינו בלק שבלעם רודף אחר הכבוד, ועל כן שלח
אליו משלחת יותר מכבדת מהראשונה, למשלחת זו נאלץ
בקר בלעם להודות שהפל תלוי ברצונו של השם, וגם
מהם בקש שימתינו עד הבקר.

בלילה שוב נגלה אליו אֱלֹהִים וְאָסַר לוֹ שְׂאִינוּ נוֹטֵל
מִמֶּנּוּ אֶת כַּח הַבְּחִירָה לִלְכֹת, אבל אינו נותן לו את
האפשרות לקלל את ישראל, ורק מה שהוא יאמר לו
לדבר, ידבר.

קם בלעם בבקר ומרב התלהבותו ותאנתו לקלל את
ישראל, חבש לבד את אתונו ויצא אל הדרך.

השם כעס עליו על התנהגותו, ושלח מלאך שיעמד
בדרכו בחרב שלופה, בתחלה בלעם לא ראהו, אבל האתון
ראתה ועל כן נטתה מן הדרך מרוב בהלה, ובלעם בתאנתו
להגיע כמה שיותר מהר לקלל את ישראל, לא חשב שיש
סבה לדבר והכה אותה להשיבה אל הדרך, וכאשר עברו
בשביל הכרמים בין הגדרות שוב נעמד המלאך והאנתון
נדחקה אל הקיר ולחצה את רגלו של בלעם אל הקיר,

והוא הכה אותה שוב, ובפעם
השלישית התיצב המלאך במקום צר
מאד שגרם לאתון לרבע תחתיה ולא
להמשיך להתקדם, ולאחר שהכה
אותה בפעם השלישית, פתח השם
את פי האתון אשר התלוננה עליו על
הפאותיו החזרות ונשנות על אף
היותה אתונו מקדם ומעולם לא עשתה לו כך, לאחר
שאמרה את דבריה גילה השם לעיני בלעם את המלאך
שהוכיחו על מעשיו והזהירו שיעשה רק מה שהשם יאמר
לו.

בלעם ממשיך בדרכו ובלק יוצא לקראתו, ומהר מאד
מתברר לבלק שתקנתו הפכה לאכזבה גדולה, ובלעם
במקום לקלל – מברך, עד שלאחר הנסיון השלישי של
בלעם לקלל, גרשו בלק בכעס חזרה לארצו.

כאשר נקרא בפרישה את ברכות בלעם, נתבונן בהם
ונראה את הדברים הנפלאים שהשם שם בפיו לברך את
ישראל, את תאור מעלותיו של עם ישראל ויחודיותו, את
אהבת ה' לעמו ואת הצורה בה היהודי צריך לחיות והדרך
ללכת, גם תאור אחרית הימים - ימות המשיח, מופיעים
בדברי בלעם.

רגע לפני שבלעם הרשע נשלח בבשת פנים על ידי
בלק, הוא נותן עצה לבלק כיצד לגרום שהשם יכעס על
עם ישראל, עצתו הרעה היתה להכשיל את בני ישראל
להתנהג שלא בצניעות ולעבוד עבודה זרה.

עצה זו התקבלה על ידי אנשי מואב ששלחו את
בנותיהן לפתות את בני ישראל לדבר עברה ולעבוד את
העבודה זרה הבוזה והמשוקצת "בעל פעור".

השם כעס מאד וצוה את משה שיהרגו לעיני כל את
העובדים לעבודה זרה.

נסחפו ישראל והתפתו אל בנות מדין עד כדי כך
שזמרי בן סלוא נשיא משבט שמעון חטא בחטא חמור
לפני כולם ללא בושה, ובעקבות כך החלה מגפה בעם
ישראל שגבתה עשרים וארבעה אלף איש, בזכות פינחס
בן אלעזר הכהן, שבקנאותו להשם סכן את עצמו והרג את
זמרי ואת המדינית, המגפה האימה נעצרה מעל בני
ישראל.

שבט שלום ומברך

בְּמִגְדָּנוֹת לְשִׁלְחָהּ שִׁיבָה

הַמִּגִּיד מִפְתּוֹר שְׂרָצָה לַחַיִּים כְּגוֹי וְלָמוֹת בִּיהוּדִי

אם היה מישהו שחשב שבלעם פתאום נהיה צדיק, או לפחות התחילו הרחוקי תשובה לעלות בלבם לאחר שיצאו מפיו דברים נפלאים ונשגבים, באה מיד התורה ומגלה לנו, שלא, לא השתנה שום דבר אצל "בעל כח הפה".

גם אם בעל כרחו עברו על כל שפתיו ברכות, תשבחות, פסוקים וכבר היה נראה שאפילו שם שמים שגור על פיו, אבל זה לא השפיע על האישיות שלו בכלום.

בלעם הרשע הוא היה, בלעם הרשע הוא נשאר. אחרי שהוא גמר לדבר בקול, והוא כבר יודע שכסף הוא לא יקבל מבלק על "הקללות", בוחר "המגיד מפתור" להתנדב, חנם אין כסף, ולתת לבלק, צרור עצות, איך להרס חס ושלום את עם ישראל.

כן, הוא שעמד לפני רגע ונאם על "הזכות למוות כמו יהודי", נותן עצה נוראה ואכזרית איך להביא לכך שימותו הרבה יהודים.

למה לא השפיעו עליו המלים הקדושות שהוא בעצמו הוציא מפיו? התשובה היא פשוטה, הוא כלל לא רצה להוציא אותם, לא היתה לו ברירה, אז הוא אמר אותם, זה ממך לא מחייב אותו.

הוא ממך כמו אחד שמציק לזולת ובאותה העת הוא מצהיר שהוא מקבל עליו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך".

או בלשון חז"ל "טובל ושרץ בידו", מברך וקללה בפיו. התורה כותבת ומפליגה בדברים כדי להורות לנו את החיים, בלעם זה לא ספור הסטורי, בלעם זו מציאות שיכולה להיות כל יום, אתמול ומחר וגם עכשיו, עכשיו ממך.

גם היום יכול להיות מצב כזה, שיעמד מציק ומזיק לתורת ישראל, וינאם נאום מלהיב על תקוה המדות, והוא ישאר משחת כשהיה, הוא יאדיר את המות היהודי, אבל יפעל להקשות, להציק ולהזיק למי שחי חיים של יהודי אמתי על פי התורה.

אומרת התורה, כשבלעם מדבר דברים נשגבים ונפלאים, אסור להתרגש וחס ושלום להתלהב ממנו, את כל זה הוא אומר כדי שבסוף הוא יתן עצה להחטיא את ישראל.

מי שחי כמו יהודי, מי שחי על פי תורה, שומע שיחת מוסר מתלמידי חכמים צדיקים, ושב בתשובה שלמה.

השומע שיחה מוסרית מבלעם, יתכן מאוד שהוא בדרך לעבור על עברות של עבודה זרה וגלוי עריות, כי כל היוצא מן הטמא - טמא,

כששומעים את בלעם, אסור לשפח "שגדול המחטיאו, יותר מן ההורגו".

שיחת מוסר שומעים ודרך חיים מקבלים ממי שבאמת חי כמו יהודי אמתי ומוכן למסור את הנפש על כך.

בלעם רואה את כבודם של ישראל, את גדלותם ואת מעלתם, הוא אינו טפש, יודע בלעם שדרךם של ישראל היא הדרך האמתית, אבל, הוא אינו מוכן לחיות כך, הוא רוצה רק למוות כך, לחיות כמו גוי ולמות כמו יהודי.

כמר אחד אמר פעם לרב העיר, ממש כמו בלעם, שהוא לא מקנא בחיים של היהודים, הוא מקנא במוות של היהודים, כשקוברים גוי, לא מן הנמנע ואפילו די מצוי שישירו בלוייה, "המהדרים" אף יזמינו זמר וכלי זמר "שינעימו" את דרכו האחרונה של המת.

קבורה יהודית אינה מלוח בשירה אף לא בזמרה, יש דרך לבטא כאב וצער, והיהודים יודעים לעשות את זה הכי נכון, אם המת שומע, אמר הכמר, הוא שומע שבוכים ומצטערים עליו, כדאי למוות כמו יהודי.

גם בלעם רצה למוות מיתה של יהודי. לא, הוא לא התעניין בסגנון ההלוויה שלו, הוא רצה לזכות בעולם הבא שמגיע ליהודי לאחר שהוא מת כמו יהודי.

אבל בלעם לא היה מוכן לחיות כמו יהודי, הוא הכיר את מזגו הרע, והוא לא היה מוכן לנסות לשנות את זה, אז הוא מת בסוף כמו גוי.

האור החיים הקדוש מספר שהוא פגש כמה וכמה "בלעמים" בחיים, רשעים שרצו לחיות כמו גוי ולמות כמו יהודי.

אין להם כח, הם אמרו לו, לחיות כמו יהודי, הם לא מסוגלים להתמודד עם היצר הרע, עם המלך הזקן וכסיל, הם רוצים לשוב בתשובה ומיד למוות, אבל אם הם לא ימותו מיד, הם לא חוזרים בתשובה.

מי שרוצה לחיות כך, הוא בלעם, מי שרוצה למוות כמו יהודי, צריך לחיות כמו יהודי.

מה הוא היסוד של חיים יהודיים, גם את זה ידע בלעם והכריז זאת בקול "הן עם לבדד ישכון", להיות שונה מ"כולם" לשם עבודת השם, כמו אברהם העברי, כל העולם מעבר אחד והוא מעבר שני.

מי שרוצה להיות שומר תורה ומצוות ועוסק בתורה, אינו יכול להיות "מערב" בסגנון חיים של מי שאינו שומר תורה ומצוות ועוסק בתורה, או כאן, או שם.

אם זה כאן, אז עד הסוף, לחיות כמו יהודי, עד הסוף, הסוף שהוא ההתחלה לחיי העולם הבא.

בהפטרה נקרא ונלמד שבכוחותיו של בלעם נשמעו בקול עצום וברור, לא רק בסביבתו הקרובה, קולו הלך ונשמע בכל רחבי המדבר ומחוץ לו, מן השמים עד הגלגל.

בילקוט שמעוני מובא שרבי יהושע בן לוי אומר שכל שבועים האמות שמעו את ברכות בלעם, מלינוי בני אדם שמעו את השבחים והברכות שיצאו מפי בלעם על עם ישראל.